

[Poul Dam.]

fordi hun har været aktiv med at holde foredrag om disse ting; men i det store og hele er det yderst beskedent, hvad der har været. Det kan man nok beklage — og beklage dybt. Det er i almindelighed sådan, at det lovgivningsarbejde, som foregår i folketinget, bliver fulgt med alt for ringe interesse af offentligheden. Jeg tror, de fleste fra udvalgsarbejde kender dette, at en eller anden organisation eller interessegruppe først mellem anden og tredje behandling opdager, at der overhovedet er et lovforslag, der vedkommer den, og vi vedtager i hvert fald overordentlig tit en lov, uden at de mennesker, som virkelig berøres af den, har haft lejlighed til at forstå, hvad det drejer sig om, og komme med deres synspunkter. Det er ikke sikkert, at lovgivningen nødvendigvis bliver dårligere af det, men det er demokratisk overordentlig betænkeligt, hvis man ude i folket får indtrykket af, at embedsmændene og lovgiverne sidder og laver love færdige hen over hovedet på den offentlighed, som til syvende og sidst skal leve under og undertiden lide under de love, der laves herinde. Jeg tror, det alment er et problem, vi må tage op med meget stor alvor, hvordan man kan få offentligheden inddraget i et aktivt forberedelsesarbejde med hensyn til lovgivningen og i en aktiv drøftelse af de lovforslag, der foreligger, således at vi ved, at der er et samspil mellem lovgivere og vælgere på alle trin.

Det kunne måske også tjene til, at en række lovgivningsområder blev fjernet fra at være partisager. Flere af de tidligere ordførere har talt om, at der i deres parti var delte meninger om det ene eller det andet i ægteskabslovforslaget. Jeg synes, det er rigtigt, at det er sådan; jeg synes, det er rigtigt, at disse forskellige meninger kommer frem og får lejlighed til at præge lovgivningsarbejdet. Der kan være situationer, hvor en vis partidisciplin, en vis ensretning, er nødvendig af politiske grunde; men ikke mindst på et område som dette er det dog klart, at det her drejer sig om ting, hvor det er vor indstilling som mennesker, som samfundsborgere, i almindelighed og ikke vort tilhørsforhold til et eller andet parti, der skal være afgørende for vor stillingtagen.

Ved første behandling af ægteskabslov-

forslaget i foråret havde jeg lejlighed til at komme med nogle forskellige principielle betragtninger, som jeg skal undlade at gentage ved denne lejlighed. Men der er forskellige ting, som jeg gerne vil knytte nogle bemærkninger til.

Det første er selve denne lovgivnings historie. Hvis man går langt tilbage med hensyn til ægteskabslovgivningen, finder man, at den er udtryk for den katolske kirkes ønske om at presse en bestemt moral og en bestemt livsholdning ind over befolkningen; senere, ved reformationen, er den udtryk for et ønske fra den nye protestantiske kirke om at fastholde dette. Dermed har vi fået en tradition, som vi stadig ikke er kommet fuldt bort fra, nemlig at det er lovgivningens opgave at fastholde og støtte en ganske bestemt moral. Det er et synspunkt, man kan forstå ud fra tidligere tider, hvor man måske igennem en samfundsmæssigt gennemtvunget moral havde mulighed for at forme samfundet. Men vi er vel efterhånden nået dertil, at vi kan fastslå, at moral og lovgivning er to forskellige ting. Moral er et spørgsmål om den enkeltes samvittighed; det er spørgsmålet om de råd, man giver hinanden, og om den livsholdning og den livsførelse, man synes er velegnet, og som man gerne vil anbefale. Det er kirkens, skolens, forældrenes, venners og bekendtes opgave. Lovgivningen har helt andre opgaver. Den har den opgave at skabe de rammer, inden for hvilke det er muligt for os alle frit, personligt at tage de moralske standpunkter, vi finder rigtige, og handle efter dem. Lovgivningen skal beskytte borgerne imod andres handlinger. Men den behøver ikke nødvendigvis at beskytte dem mod følgerne af deres egne eller gennem restriktive regler af den ene eller den anden art tvinge dem til en bestemt moralsk holdning.

Der er stadig væk, selv om vi er kommet langt fra de gamle love, spor af en sådan moralsk holdning i ægteskabslovforslaget. Jeg synes, vi skulle være nået til at kunne tage det afgørende skridt og sige: det, vor ægteskabslovgivning skal nu, er at fastslå nogle bestemte juridiske kendsgerninger, fastslå, hvornår der er tale om et forhold, som skal beskyttes af lovgivningen, og så give den beskyttelse, som hindrer, at det enkelte menneske bliver udnyttet af andre